

NORMANNOK A LOIRE-VIDÉKEN

Gálffy László

31

AZ északi viking támadások néhány 8. század végi előzmény után a 830-as, 840-es években érték el a Frank Birodalmat. Az tehát, hogy a normannok veszélyessé váltak a frank államra, már Nagy Károly halála után, a Frank Birodalom felbomlása előtti pillanatban világossá vált. Mindez még súlyosabbá tette a már meglévő belső konfliktusokat, és érthető módon tovább mélyítette a birodalom válságát. A támadások ráadásul egyszerre több partszakaszt is érintettek, ezáltal lehetetlenné téve egy igazán hatékony part menti védekezést.

Jól ismert, hogy a normann támadások a tengeri partszakaszok mellett a folyók mentén bontakoztak ki igazán és váltak különösen fenyegetővé. A birodalom nyugati részén az Escaut, a Meuse, a Szajna, a Loire és a Garonne, illetve a Dordogne folyók egyaránt alkalmasak voltak támadásaik lebonyolítására. A Loire-vidéket ért akciók azért is

Normann hagyományőrök

sajátosak, mert nem a számukra legközelebbi/legkézenfekvőbb megoldást jelentették, ugyanakkor mégis számolhatunk itt az északiak tartós jelenlétével. Emellett a Loire stratégiai szempontból is ideális terep volt a délebbre fekvő területek eléréséhez, így például a Garonne-ra vagy épp a Hispániába való áthajózáshoz. A normannok általános taktikája számos jól felismerhető vonást mutatott. A Loire-on is a folyamtorkolat közelében található szigetek nyújtottak számukra alapvetően védelmet. Itt alakítottak ki olyan szállást, mely egyszerre volt jól védhető, és alkalmas az áttelelésre, valamint a zsákmányolt kincsek, eszközök vagy foglyul ejtett rabszolgák őrzésére. Ez a támaszpont előbb Noirmoutiers, Hérió, majd a torkolatban közelebbi Biesse szigete volt. Kiűzésük ezekről a bázisokról szinte lehetetlennek bizonyult, de legalábbis komoly mozgósítást igényelt, ahogy ezt a szajnai Oscellus sziget elleni akció is mutatja. Ezt a folyamtorkolatban lévő szigetet csak egy rivális normann vezér segítségével sikerült megszerezni, több hónapos előkészület után. A döntő sikert az a taktikai lépés hozta meg, hogy a sziget elfoglalására induló normannok egy párhuzamos vízi úton hajóztak fel, majd „felülről” lepték meg a szigeten berendezkedett társaikat.

A normannok a folyamtorkolati telepekről, illetve szigetekről induló támadások

során fokozatosan merészkedtek előre a Loire-on, előbb csak Nantes környékén, majd 853-tól Angers-t és Szent Márton apátságát célba véve egészen Tours-ig, illetve még feljebb egészen Blois-ig pusztítottak. A 860-as évektől a Loire orléans-i szakasza is jól ismert volt számukra, és a folyót Saint-Benoit-sur-Loire-ig bejárva bázisaiktól mintegy négyszáz kilométeres távolságba jutottak. Mindez több napig tartó evezést igényelt, akár éjszakai felvonulással vagy támadással. Ehhez felfele menet ugyanakkor a Loire-völgyre jellemző nyugati szelet a hátukba kapták, és ennek segítségével – ahogyan az a közelmúltig gyakorlat volt – a folyón vitorlákat is használhattak. Számos adatunk szól a hajóikról is. Ezek alapján a folyami támadásaikban néhány tucat, de akár mintegy száz hajó is részt vehetett, ami a becslések szerint több száztól egy-két ezer támadóig felvonultatott sereget jelenthetett. Ismert, hogy nem riadtak meg a városostromoktól sem, és számos példa (Nantes, Angers, Le Mans, Bordeaux) mutatja, hogy ezen a téren is képesek voltak sikert aratni. Taktikájuk része volt, hogy a hajókból kiszállva rövidebb szakaszokon lóra ültek, vagy épp gyalogosan folytatták útjukat. Ezzel a folyami erezettől távolabb eső településeket vagy egyházi intézményeket is elérték, így a Loire-ról felvonulva csaptak le Le Mans-ra vagy Poitiers-re is. Ezáltal ugyanakkor sebezhetőbbé is váltak, a helyi frankok számára pedig hajóik felgyújtása kínálta a leghatékonyabb védekezést. A helyiek számára a másik lehetőség a partok szisztematikus ellenőrzése és védelme volt, amit szakaszonként egy-egy erődítménnyel, illetve erődített hídval vagy folyamzárral voltak képesek igazán jól működtetni. Ilyen védelmet ugyanakkor csak kevés helyen tud-

A Frank Birodalom felosztása után

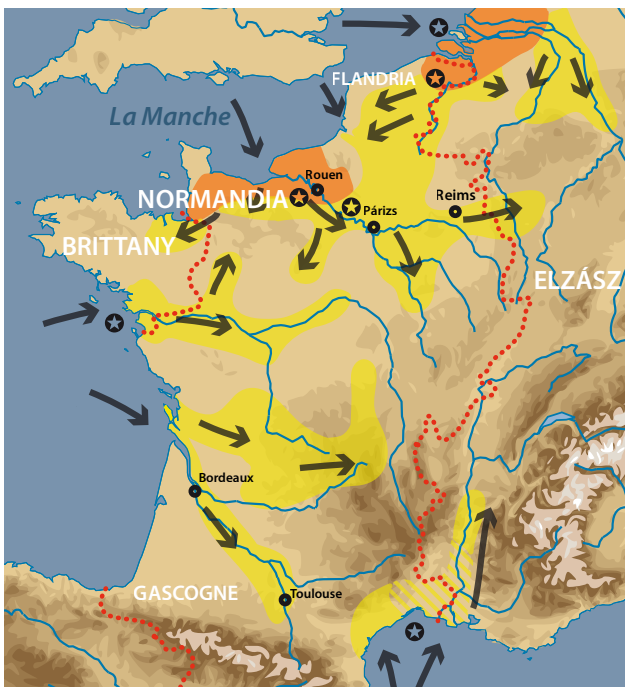
Kopasz Károly középkori portréja

tak apróbb részleteiben is megvalósítani. Ehhez egy erősebb, kezdeményezőbb központi hatalomra lett volna szükség, ám Kopasz Károly és legfőképp utódai már egyre kevésbé uralták a Nyugati Frank Királyság egészét. A szajnai folyami erődök, hidak és partvédelmi rendszerek mindenesetre azon kevés példa közé tartoznak, amik még Kopasz Károly kezdeményezésére épültek ki a 860-as évektől, és később is használható védelmi infrastruktúrának bizonyultak. A Loire-on ilyen védművek nem épültek, ám egyedi példák előfordultak azért a folyamzárás

Rollo normann vezér ábrázolása a Grandes Chronique-ban

védekezésére, így az uralkodó kezdeményezésére Pont-de-Céné-nél, illetve Orléans alatt, ahol a helyi és a chartres-i püspök alkalmi, de hatékonyak bizonyuló akadályt volt képes létesíteni. A normannok taktikájának viszont csak egyik eleme volt a megfélemlítés, ahhoz, hogy bázisaikat hosszú távon is ellássák, szükség volt adóztatásra, illetve a folyam menti vidékek állapotállományának rekvirálására, de leginkább a békésebb úton (elsősorban a kereskedelem révén) beszerzett élelmiszerre és hétköznapi cikkekre. Feltűnő az is, hogy az északiak a 860-as évektől aktív részévé váltak a helyi politikai játszámknak, aquitániaiakkal vagy épp bretonokkal szövetségbe egy-egy várossal vagy magával a központi frank hatalommal szemben. A mai történetírás tehát semmiképpen sem pusztá betolakodóként kezeli őket, jelentőségük ennél lényegesen összetettebb, ahogy hatásuk a késői frank fejlődésre számos ponton is meghatározó volt. A normannok helyi életbe történő betagozódását azonban tovább kísérték a csupán alig ritkuló támadásaik.

Normann támadások a 9 –10. században

- Normannok által pusztított terület
- Normannoknak adott terület
- ★ Normann bázis
- Franciaország (Francia occidentalis) határa 843 után
- Normann hadjárat

A groix-i viking leletek

873-as angers-i kalandjuk abból a szempontból is érdekes, hogy jól mutatja az ellenük alkalmazott stratégiák sokszínűségét. A várost elfoglaló normannokkal szemben a frankok és a bretonok szövetségre lépve ostromlókként jelentek meg, és a Maine vizét elterelve az egyre szorultabb helyzetbe került normannok lábai alól a számukra a legfontosabbat, a folyót húzták ki, elvágva őket ezzel a menekülés lehetőségétől. Akcióik egészen 903-ig követhetőek a forrásokban, ezután azonban a Loire-vidéket támadásaik már nem érintették. Nagy Alain halálát (907) kihasználva azonban azonnal megjelentek ugyanakkor Bretagne-ban.

911-es letelepítésük a saint-clairi szerződés következtében teljesen új helyzetet teremtett a nyugati frank (Francia occidentalis) területeken. Innentől kezdve Normandia mint konszolidált betelepített tartomány szolgált támaszul éppúgy kereskedelmi kapcsolataikhoz, mint a továbbra sem szűnő terjeszkedő akcióikhoz. 919-től majd két évtizedre sikerült is berendezkedniük Nantes közelében, ami egyszerre volt hatással Bretagne-ra, és zárta el magát a Loire torkolatát is. Végezetül angol segítséggel, a legendás erejű Alain Barbetorte breton hercegnek sikerült csak véget vetnie Nantes környéki letelepedésüknek (937).

A Loire-vidék kapcsán fontos megemlítenünk, hogy forrásaink a 850-es évek-től kezdve ott élő északiakról beszélnek, azaz folyam menti letelepedésük konkrét tényként kezelendő. Az említett 873-as angers-i eset után maga Kopasz Károly ajánlotta fel nekik a békés letelepedést és annak elismerését a Loire-torkolatban. A 10. század eleji akciójuk valami

A saint-clair-sur-epte-i szerződés III. Károly karoling uralkodó és Rollo viking vezér között 911 őszen létrejött megállapodás, melynek keretében a normannok megkapták hűbérbe az Epte folyó és a La Manche közötti területet. A felkínált hercegség tulajdonképpen a rouen-i, az évreux-i és a lisieux-i püspökség területeit érintette, azaz a későbbi vagy akár a mai Normandiának is csak egy kisebb részét. Cserébe a letelepülés lehetőségéért és a befogadás gesztusáért Rollo vállalta a hűbérésűt és a Nyugati Frank Királyság védelmét más északi támadókkal szemben, s megkeresztelkedett. A szerződés gyakorlatilag az egyedüli igazán sikeres példa a normannok amúgy másutt is tervbe vett letelepítésének a Karoling Birodalom egykori területén.

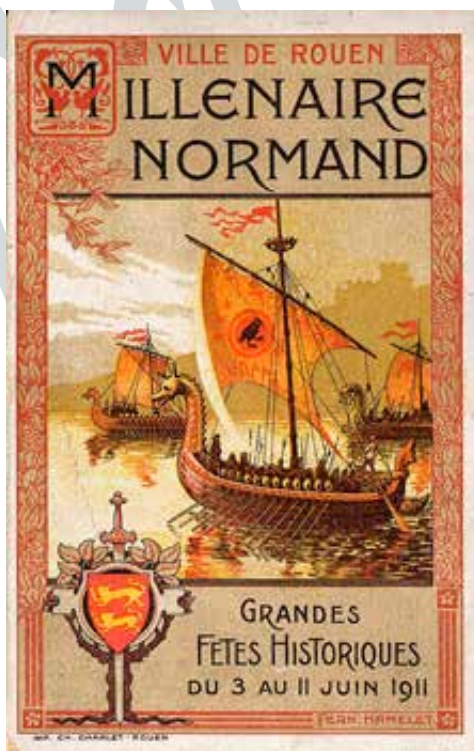
I. (Nagy) Alain Nantes és Vannes grófja (877–907), Bretagne utolsó királya (~890–907). Breton vetélytársak és a partok felől támadó vikingek legyőzése után Bretagne egyedüli ura maradt, a nyugati frank uralkodó, III. Károly is egyfajta alkirálynak tekintette. Stabil legitimitációja, valamint nyugalmat és virágzást hozó uralkodása később még inkább felértékelődött és fontos vonatkoztatási ponttá vált. Életrajzi adatai ugyanakkor nagyon bizonytalanok, és számos esetben a késő középkorban szerkesztett, Nantes-i krónika eredendően is visszhangtalan adataira alapozódnak. Halálát (907) követően a vikingek újból sikeres támadások sorozatát intézték Bretagne ellen, melyeknek végül csak unokája, Bretagne hercege, Alain Barbetorte (936–952) tudott véget vetni.

normannok nagyon hasonlót tűzött ki célul, és tegyük hozzá, ezúttal a maradék helyi lakosság is elmenekült előlük. A normandiaihoz hasonló letelepítésnek tehát több szempontból is megvoltak az előzményei; hogy végül ez mégsem lett olyan sikertörténet, annak leginkább a tettere kész breton herceg és a Loire-vidéken önállósuló Anjou grófság lehettek a legfőbb akadályai.

A normannok támadásairól és telepeikről leginkább írott források tanúskodnak, Nyugat-Franciaországból, így Bretagne-ból és a Loire-vidékről sajnos csak nagyon kevés régészeti emlékünkhöz van. Probléma talán az is, hogy Franciaországban nem létezik még kimondottan helyi viking régészet, ami szakosodva tudná segíteni a helyi feltárásokat, illetve azok ütemezését.

Normandiából ismert ugyan több telepük, illetve az ottani megjelenésük közvetett nyomai is, sőt Rouen kapcsán Jacques le Maho közelmúltban végzett ásatásai a város sorsát is rövidebb szakaszokra tudták bontani, ám a szomszéd területek, így a Loire-völgy lényegesen kevesebb emléket tud felmutatni ebben a kérdéskörben. Ezen kevés közül viszont különösen értékes az a 10. századra datálható hajósír, melyet a Bretagne-i Groix szigetén találtak. Itt a hajót északi szokás szerint a vezérrel és a mellé helyezett tárgyakkal együtt elégették és elsüllyesztették. A sír azonban már nagy valószínűség szerint egy letelepedett normann közösség vezérére rejtethető.

◇ ◇ ◇

Normandia ezeréves ünneplésére készült plakát 1911-ből